

ДО ПИТАННЯ ПРО ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО КОМПОНЕНТУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

У статті теоретично обґрунтовуються питання про формування полікультурного компоненту професійної компетентності майбутніх учителів іноземних мов. Автори аналізують вплив полікультурного компоненту на формування професійної компетентності майбутніх учителів, підкреслюють необхідність формування інтеркультурної компетенції.

Ключові слова: полікультурний компонент, професійна компетентність, учитель іноземних мов, інтеркультурна компетенція, Національна доктрина розвитку освіти.

Слабоуз В. В., Рижкова С. В. К вопросу о формировании поликультурного компонента профессиональной компетентности будущего учителя иностранных языков. В статье теоретически обосновываются вопросы формирования поликультурного компонента профессиональной компетентности будущих учителей иностранных языков. Авторы анализируют влияние поликультурного компонента на формирование профессиональной компетентности будущих учителей, подчеркивают необходимость формирования интеркультурной компетенции.

Ключевые слова: поликультурный компонент, профессиональная компетентность, учитель иностранных языков, интеркультурная компетенция, Национальная доктрина развития образования.

Slabouz V. V., Ryzhkova S. V. On the problem of the formation of the multicultural component of the professional competence of future teachers of foreign languages. In the article there are grounded the problems of the formation of the multicultural component of the professional competence of future foreign languages teachers. The authors analyze the influence of the multicultural component on the formation of the professional competence of future foreign languages teachers, underline the necessity of the formation of the intercultural competence.

Keywords: multicultural component, professional competence, foreign languages teacher, intercultural competence, the National doctrine of the development of education.

У Національній доктрині розвитку освіти в Україні у XXI столітті визначено головну мету, яка полягає у створенні умов для особистісного розвитку та творчої самореалізації кожного громадянина України, формуванні покоління, здатного навчатися впродовж усього життя, створювати та розвивати цінності громадянського суспільства; здатності консолідації української нації, інтеграції України в європейський і світовий простір як конкурентоспроможної та процвітаючої держави. Велику роль у розв'язанні цих завдань відіграє вчитель. Тому важливою умовою модернізації освіти є підготовка педагогічних кадрів. Соціальна ситуація, що склалася, якісно поновому висуває проблему підготовки педагогічних кадрів, вимагає наукового переосмислення цінностей системи, формування професійної компетентності вчителя, актуалізує пошук оптимальних форм цього процесу в період навчання у вищому закладі освіти.

Перед усією системою освіти сьогодні стоїть завдання максимально розкриття своєрідного творчого потенціалу кожної особистості. В основі нового спрямування педагогічного процесу полягає ідея розвиваючого

навчання; при цьому мається на увазі не тільки розвиток потенціалу кожного учня, але й постійний саморозвиток учителя, формування його професійної компетентності.

Професійна компетентність учителя синтезує в собі, по-перше, загальні вимоги до педагога як до особистості; по-друге, особливості його професійно-педагогічної діяльності; по-третє, конкретний прояв цих властивостей, вимог, якостей, притаманних особистості, в діяльності окремого педагога.

Актуальність нашої статті полягає в тому, що, незважаючи на значну увагу дослідників до питання про компонентно-структурний аналіз професійної компетентності вчителя іноземної мови в цілому, та, зокрема, про полікультурний компонент, проблема його формування в майбутніх вчителів все ще залишається не вирішеною.

Мета полягає в теоретичному обґрунтуванні питання щодо процесу формування полікультурного компоненту в студентів факультетів іноземної філології педагогічних ВНЗ та його впливу.

Розглянемо полікультурний компонент детальніше та проаналізуємо його вплив на формування професійної компетентності майбутніх учителів іноземних мов.

Сучасний учитель повинен одночасно усвідомлювати себе носієм національних цінностей і мати планетарне мислення. За своєю природою – це новий погляд на світ, його проблеми, можливі шляхи їх вирішення, боротьба за виживання людства, збереження навколишнього середовища, шлях до миру й благоденства, відмова від застарілих стереотипів і норм, від усіх видів егоїзму. Це мислення, спрямоване на усвідомлення цілісного, взаємопов'язаного та взаємозумовленого світу.

Необхідність формування в майбутніх учителів полікультурного компоненту професійної компетентності пов'язана з тим, що на початку XXI століття все більш нагальною постає проблема мирного співіснування й продуктивного співробітництва людей різних націй, віросповідань, прибічників різних стилів життя, представників різних культур, – тобто проблема діалогу культур. Тенденції розвитку світового співтовариства свідчать про те, що в глобальному масштабі єдиним шляхом до прогресу людства є інтеграція на рівні виробництва, споживання, формування національної самосвідомості, розвитку міжкультурних зв'язків. «Багато людей сприймають культуру ідентичності у мультиполярному просторі не як дещо гарантоване, а як суперечливе і процесуальне. Водночас сприймання розбіжностей між культурами веде до необхідності міжкультурного діалогу» [3: 67].

Діалог культур поступово стає визначальним у різних сферах нашого життя. Однак найбільш важливим він є для формування пріоритетів розвитку сучасної освіти. З одного боку, це формування в суб'єктів навчання толерантності по відношенню до інших людей, їхніх традицій, звичок, національних цінностей тощо; з іншого – гуманітаризація освіти, зокрема необхідність опанування іноземними мовами.

«Сучасна концепція іншомовної освіти базується на інтегрованому навчанні мові та культури країни, мова яких вивчається, на діалозі рідної та

іноземної культур. Мета такої освіти — навчання мови через культуру, культури — через мову, формування *homo moralis*: людини із совістю, що розрізняє добро і зло, має високі, стійкі моральні орієнтири, якими керується у своїй діяльності» [2: 17].

За останнє десятиріччя значно збільшилася чисельність європейців, що володіють двома чи трьома іноземними мовами. Багатокультурне й багато-мовне європейське співтовариство однією з найбільш важливих цілей сучасної освіти вважає обов'язкове знання іноземних мов кожною молодою людиною. Як зазначається в заключній доповіді проекту Ради Європи, навчання іноземної мови для європейської громади необхідно для полегшення вільного пересування людей, інформації та ідей в Європі з метою побудови взаєморозуміння та прийняття культурного й мовного розмаїття в багатомовній та багатокультурній Європі та виховання поваги до національно-го самовизначення [4].

Вищезазначене свідчить про те, що полікультурна освіта повинна стати сьогодні для школи однією з пріоритетних, а здійснювати її покликані вчителі зі сформованим полікультурним мисленням. Як відомо, полікультуризм (в освіті) передбачає «побудову освіти за принципом культурного плюралізму, визнання рівноцінності та рівноправності всіх етнічних і соціальних груп, які складають суспільство, недопустимості дискримінації людей за ознаками національної чи релігійної приналежності, статі чи віку» [1: 116]. Безумовно, особливе місце в цьому процесі належить вчителю іноземних мов у зв'язку з тим, що в специфіці його предмета закладені змістові можливості полікультурної освіти.

На наш погляд, до необхідних принципів здійснення полікультурної освіти майбутніх учителів іноземних мов можна віднести такі: а) орієнтація на обов'язкове полікультурне й полілінгвальне навчання; б) інтегративний комунікативно-діяльнісний підхід до мовної освіти під час співвивчення мов як інструменту спілкування, засобу міжкультурної взаємодії; в) узагальнення досягнень матеріальної та духовної культур цивілізації людства; г) залучення найсучасніших технологій до розвитку засобів масової комунікації з ціллю полікультурної освіти.

Ми вважаємо, що ознаками сформованості полікультурного компоненту професійної компетентності є: 1) сформоване світосприйняття студентів; 2) усвідомлення себе носіями національних цінностей; 3) розуміння взаємозалежності між собою та всіма людьми; 4) розвинута комунікативна культура студентів, а саме: знання етики дискусійного спілкування й взаємодії з людьми, які дотримуються інших поглядів, віросповідань, з представниками інших культур; 5) загальнопланетарний спосіб мислення; 6) толерантність, повага до мови, релігії, культури різних націй.

Оскільки підготовка майбутніх учителів іноземних мов має за мету комплексну реалізацію практичної, виховної, освітньої та розвиваючої цілей, слід розглянути, які зміни мають мати місце при їх реалізації в умовах полікультурної освіти. Так, виховна мета може бути інтерпретована з таких позицій: а) орієнтація на гуманізацію освіти; б) навчання у дусі діалогу культур; в) виховання взаєморозуміння й терпіння щодо інших культур,

здатності ставитися до них з повагою; г) прояв інтересу до контакту з іншими культурами.

Глумачення освітньої мети може бути доповнене більш глибоким засвоєнням рідної культури через зіткнення з іншою культурою та взаємодію з нею, а також розширенням мовного, соціального та інтелектуального горизонту тих, хто навчається.

Досягнення розвиваючої цілі навчання передбачає: розвиток уміння проникати в культуру країни, мова якої вивчається, під час зіткнення суспільних, культурних і мовних реалій, використовувати соціокультурний фон для розуміння й глумачення соціокультурних елементів, розуміти приналежність до національного і світового співтовариства, формулювати власну точку зору; розвиток здатності орієнтуватися в ціннісних категоріях власного та чужого суспільства.

На нашу думку, до практичних завдань навчання іноземним мовам з метою формування полікультурного компоненту професійної компетентності студентів можна віднести, насамперед, такі:

- формування уявлень про культуру усного та писемного спілкування мовою, яка вивчається;
- формування знань про лінгвістичну та лінгвокраїнознавчу варіативність іноземної мови з метою здійснення офіційного й неофіційного спілкування;
- навчання дотриманню правил формальної й неформальної мовленнєвої поведінки іноземною мовою;
- формування понять про еквівалентну і безеквівалентну лексику;
- формування та розвиток умінь використання іноземної мови як інструменту міжкультурного спілкування;
- навчання вмінню адекватно описувати свою культуру іноземною мовою;
- навчання стратегіям самонавчання на основі використання дистанційних засобів навчання іноземних мов (включаючи спілкування з представниками інших культур через систему Інтернет).

Отже, під час вивчення іноземних мов у майбутніх учителів необхідно формувати крім мовної та мовленнєвої компетенцій, також й інтеркультурну компетенцію, тобто вміння взаємодіяти у визначеному ситуативному контексті засобами іноземної мови з орієнтацією своєї мовленнєвої поведінки на іноземного адресата із врахуванням соціокультурних особливостей країни, мова якої вивчається. Це сприятиме формуванню полікультурного компоненту професійної компетентності студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Коджаспирова Г.М., Коджаспиров А.Ю.** Педагогический словарь: Для студ. высш. и сред. пед. учеб. Заведений / Г. М. Коджаспирова, А. Ю. Коджаспиров. – М.: Издательский центр «Академия», 2001. – 176 с.
2. **Пассов Е.И.** Коммуникативное иноязычное образование. Концепция развития индивидуальности в диалоге культур / Е. И. Пассов. – Липецк: ЛГПИ – РЦИО, 2000. – 204 с.
3. **Сафонова В.В.** Культуроведение и социология в языковой педагогике / В. В. Сафонова. – Воронеж: Истоки, 1992. – 430 с.
4. *Modern Language Learning, Teaching, Assessment // A Common European Framework of Reference / Council of Europe, Education Committee. – 1998. – Strasbourg. – 224 p.*